

צרת: על לשון, לב וחברה
 הרב מואיז נבון

~ ארבעה סיפורים – חמישה מקרים ~

(1) שמות ד

(א) ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך יקוק: (ב) ויאמר אליו יקוק <מזוה> מה זה בידך ויאמר מטה: (ג) ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי **לנחש** וינס משה מפניו:

רש"י: ויהי לנחש - רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל ותפש אומנותו של נחש:

(ד) ויאמר יקוק אל משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו: (ה) למען יאמינו כי נראה אליך יקוק אלהי אבתם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב: (ו) ויאמר יקוק לו עוד הבא נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו **מצרעת פשלג**: (ז) ויאמר השב ידך אל חיקך וישב ידו אל חיקו ויוצאה מחיקו והנה שבה כבשרו: ...

רש"י: ... אף באות זה רמז שלשון הרע סיפר באומרו "לא יאמינו ליי", לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע:

(2) במדבר יב

(א) ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הפשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: (ב) ויאמרו הרק אף במשה דבר יקוק הלא גם בנו דבר וישמע יקוק: **[אבן עזרא:]** והנה חשדו משה כי לא נמנע לשכב עם צפורה רק בעבור שאיננה יפה: (ג) והאיש משה <ענו> עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: ס (ד) ויאמר יקוק פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם: (ה) וירד יקוק בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: (ו) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם יקוק במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: (ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: (ח) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת יקוק יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: (ט) ויחר אף יקוק בס וילך: (י) והענו סר מעל האהל והנה מרים **מצרעת פשלג** ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: ...

(3) מלכים ב ה

(א) ונעמן שר צבא מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשא פנים [נטוי גרון – דעת מקרא] כי בו נתן יקוק תשובה לארם והאיש היה גבור חיל **מצרע**: ... (ט) ויבא נעמן <בסוסו> בסוסיו וברכבו ויעמד פתח הבית אלישע: (י) וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלך ורחצת שבע פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: (יא) ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי אלי צא וצוא ועמד וקרא בשם יקוק אלהי והניף ידו אל המקום ואסף המצרע: (יב) הלא טוב <אבנה> אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא ארחץ בהם וטהרתי ויפן וילך בחמה: (יג) **ויגשו עבדיו** וינדברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אלך הלוא תעשה ואף כי אמר אלך רחץ וטהר: (יד) וירד ויטבל בירדן **שבע פעמים** כדבר איש האלהים וישב בשרו כבשר **נער קטן** ויטהר: (טו) וישב אל איש האלהים הוא וכל מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה נא **ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ** כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מאת עבדך: (טז) ויאמר חי יקוק אשר עמדתני לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת וימאן: (יז) ויאמר נעמן ולא יתן נא לעבדך משה צמד פרדים אדמה כי לוא יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם ליקוק: (יח) לדבר הזה יסלח יקוק לעבדך בבוא אדני בית רמון להשתחות שמה והוא נשען על ידי והשתחותי בית רמון בהשתחותי בית רמון יסלח <נא> יקוק לעבדך בדבר הזה: (יט) ויאמר לו לך לשלום וילך מאתו כבדת ארץ: ס (כ) ויאמר גיחזי נער אלישע איש האלהים הנה חשד אדני את נעמן הארמי הזה משחת מידו את אשר הביא חי יקוק כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה: (כא) וירדף גיחזי אחרי נעמן ויראה נעמן רץ אחריו ויפל מעל המרפבה לקראתו ויאמר שלום: (כב) ויאמר שלום אדני שלחני לאמר הנה עתה זה באו אלי שני נערים מהר אפרים מפני הנביאים תנה נא להם כפר כסף ושתי חלפות בגדים: (כג) ויאמר נעמן הואל קח כפרים ויפרץ בו ויצר כפרים כסף בשני חרטים ושתי חלפות בגדים ויתן אל שני נערי וישאו לפניו: (כד) ויבא אל העפל ויקח מידם ויפקד בביתו וישלח את האנשים וילכו: (כה) והוא בא ויעמד אל אדני ויאמר אליו אלישע <מאן> מאן [באת] גחזי? ויאמר לא הלך עבדך אנה ואנה: (כו) ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך? העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות? (כז) וצרעת נעמן תדבק בד ובזרעך לעולם ויצא מלפניו **מצרע פשלג**: ס

(4) דברי הימים ב כו

(א) ויקחו כל עם יהודה את עזיהו והוא בן שש עשרה שנה וימליכו אותו תחת אביו אמציהו: ... (טו) ... ויצא שמו עד למרחוק כי הפליא להעזר עד כי חזק: (טז) וכחזקתו **גבה לבו** עד להשחית וימעל ביקוק אלהיו ויבא אל היכל יקוק להקטיר על מזבח הקטרת: (יז) ויבא אחריו עזריהו הכהן ועמו כהנים ליקוק שמונים בני חיל: (יח) ויעמדו על עזיהו המלך ויאמרו לו **לא לך עזיהו להקטיר ליקוק כי לפנהימים בני אהרן המקדשים להקטיר צא מן המקדש פי מעלת ולא לך לכבוד מיקוק אלהים:** (יט) **ויזעף** עזיהו ובידו מקטרת להקטיר וזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית יקוק מעל למזבח הקטרת: (כ) ויפן אליו עזריהו כהן הראש וכל הכהנים והנה הוא **מצרע** במצחו ויבהלוהו משם וגם הוא נדחף לצאת כי נגעו יקוק: (כא) ויהי עזיהו המלך מצרע עד יום מותו וישב בית <החפשות> החפשית מצרע כי נגזר מבית יקוק ויתם בנו על בית המלך שופט את עם הארץ: ...

ערכין ט"ו ע"ב אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא: כל המספר לשון הרע כאילו **כפר בעיקר** שנאמר (תהלים י"ב): **אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו - מי אדון לנו!**

~ תהליך הטיהור = תהליך השיקום ~

ויקרא יד (ג) ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: (ד) וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב:

רש"י ויקרא יד:

טהרות - פרט לעוף טמא. לפי שהנגעים באין על לשון הרע, שהוא מעשה פטוטי דברים, לפיכך הוזהרו לטהרתו צפרים, שמפוטטין תמיד בצפצוף קול: (ערכין טז): ועץ ארז - לפי שהנגעים באין על גסות הרוח: ושני תולעת ואזב - מה תקנתו ויתרפא, ישפיל עצמו מגאותו, כתולעת וכאזב:

(ה) וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים: (ו) את הצפר החיה לקח אתה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזב וטבל אותם ואת הצפר החיה בדם הצפר השחטה על המים החיים: (ז) והזהר על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את הצפר החיה על פני השדה: (ח) וכבס המטהר את בגדיו וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים: (ט) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת כל שערו יגלח וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר: ... [פרטי קורבנותיו] ...

ספר החינוך מצוה קעג

קצת רמז בעניני טהרתו של מצורע בדברים אלה הודיעונו חכמים על צד הפשט, שאמרו זכרונם לברכה שהענין הוא לקבוע בנפשו של מצורע שאם היה טרם בא עליו החולי גבה לב כמו הארז על דרך משל שהוא אילן גבוה, ישפיל עצמו כאזב. ואמרו בטעם צפרים, הוא עשה מעשה פטיט כלומר שהרבה דברים בלשון הרע, לפיכך יקריב צפרים שהם מצפצפים תמיד. ובשני התולעת איני יודע ונזכר שאמרו זכרונם לברכה עליו דבר. ואפשר גם כן שהוא רמז שישפיל עצמו, ויהיה הרמז מצד השם של תולעת.

ובטעם המים שיטהרו כל טמא, אחשוב על צד הפשט כי הענין הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה, כמו שהיה העולם כולו מים טרם היות בו אדם, וכמו שכתוב [בראשית א', ב'] ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם כן פעולותיו לטוב, וכשיר מעשיו, וידקדק בדרכי השם ברוך הוא. ...

רש"י הירש ויקרא פרק יד

ציפורי הדרור מייצגות אופי בלתי - חברתי; שהרי אין הן מקבלות מרות, והן דרות בבית כבשדה. תכונה זו היא ניגוד גמור לערכים החברתיים, המתנים את הכניסה לשותפות החברתית של האדם. היא מגלמת את הניגוד שבין חית "השדה" לבין האדם שב"עיר". וזו הדרישה המופנית למי שנכנס לשותפות החברתית של האדם: "ושחט את - הצפור"; הווה אומר: עליו לשעבד את הבהמיות משולחת הרסן ולהטיל עליה את מרות הרצון האנושי. ...

עץ ארז ואזב - הגבוה והנמוך שבעולם הצומח - מייצגים את כלל חיי הצומח; והשווה מלכים א' ה, יג. וכעין זה שני תולעת - צמר הצבוע בדם תולעת: "היונק [הכבש] והתולעת" - הגדול והקטן שבעולם החי - מייצגים את כלל עולמו של החי ... חוט השני מחבר את שלושתם לאחדות אחת; והם מייצגים את כלל החיים האורגניים שב"שדה" - את החי והצומח שבו; הוא השדה, שהמנוגע נידון להתגורר בתוכו - בשל אופיו הלא-חברתי והלא-אנושי. אליהם מצטרפת ציפור הדרור החיה; כי הבהמיות האינסטינקטיבית משולחת הרסן חיה לה לעצמה; והיא חלק מן הטבע האורגני של עולם הצומח והחי. עתה השליטה המוסרית בבהמיות האינסטינקטיבית מביאה את האדם לידי "חיי עולם"; שליטה זו מיוצגת בדם הצפר השחטה על המים החיים; והיא חייבת להתגשם בחייו החברתיים של האדם המוסרי. אולם שבע מעלות מבדילות בין הבהמיות משולחת הרסן לבין החירות המוסרית. וזו משמעות הזיות שבע פעמים: על האדם לעלות במעלות אלה ולהפעיל את כוחו שבע פעמים; רק אז ישוחרר מחברת הצומח והחי - וייתה לשוב לחברת האדם.

גילוח וטבילה. בשחיתות הציפור ובהזיות למד את התנאים לחידוש עתידו. עתה חובה עליו תחילה לנתק כל קשר עם עברו; ודבר זה בא לידי ביטוי על - ידי טבילת בגדיו וגופו. אולם נוסף על כך הוא חייב גם בגילוח, ויש לעמוד על משמעותו של מעשה זה. ... תגלחת של מצוה - ביחס לשיער כל הגוף - מצויה עוד רק במינוי הלויים; ... בשני המקרים יש להוציא אנשים מכלל חיים המיוחדים רק לעצמם - ולהביא אותם לידי התבטלות לכלל. ... וכן הדבר גם כאן במצורע: עד כה הוא חי רק לעצמו - באנוכיות ובהתנגדות לחברה - וזה היה עיקר חטאו; מכאן ואילך יקבל על עצמו את חובות הכלל תוך כדי הקרבה עצמית. בשני המקרים הרי זו משמעות התגלחת והעברת התער על כל בשרם: על האדם לחדול מלחיות רק לעצמו.

ערכין טז:

מה נשתנה מצורע שאמרה תורה +ויקרא י"ג+ בדד ישב מחוץ למחנה מושבו? הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה: בדד ישב וגו'.